

Pieņemts: 2020. gada 29.
oktobrī

Tulkojums no angļu valodas latviešu valodā

GrecoRC5(2020)3

PIEKTĀ NOVĒRTĒŠANAS KĀRTA

Korupcijas novēršana un integritātes veicināšana
centrālajās valdībās (augstākās izpildvaras funkcijas) un
tiesībaizsardzības iestādēs

ATBILSTĪBAS ZIŅOJUMS

LATVIJAS REPUBLIKA

Pieņēma GRECO tā 86. plenārsēdē
(Strasbūrā, 2020. gada 26.-29. oktobrī)

Group of States against Corruption
Groupe d'États contre la corruption

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

I. IEVADS

1. GRECO Piektās vērtēšanas kārtas tēma ir "Korupcijas novēršana un integritātes veicināšana valdības (ar augstākās izpildvaras funkcijām, PTEF) un tiesībsardzības iestādēs (LEA)".
2. Šis Atbilstības ziņojums izvērtē pasākumus, ko Latvijas iestādes veica, lai izpildītu rekomendācijas, kas tika dotas Latvijas Piektās novērtēšanas kārtas atbilstības ziņojumā, ko GRECO pieņēma 80.plenārsēdē (2018. gada 22.jūnijā) un publiskoja 2018. gada 21.augustā ar Latvijas atļauju ([GrecoEval5Rep\(2017\)6](#)).
3. Kā to pieprasa GRECO Reglaments¹, Latvijas iestādes iesniedza operatīvo ziņojumu par īstenotajiem pasākumiem, lai izpildītu rekomendācijas, ko paredz Novērtēšanas ziņojums. Šis ziņojums tika saņemts 2020. gada 2.martā un ir šī atbilstības ziņojuma pamatā. Latvijas iestādes sniedza papildu informāciju 2020. gada 21.oktobrī.
4. GRECO izvēlējās Lietuvu (attiecībā uz augstākajām izpildvaras funkcijām pārvaldē) un Nīderlandi (attiecībā uz tiesībsardzības iestādēm), lai ieceltu ziņotājus atbilstības procedūrai. Ieceltie ziņotāji bija Agnė Veršelytė, vecākais padomdevējs, Starptautisko tiesību grupa, Tieslietu ministrija Lietuvas vārdā, un Quirien van Straelen, vecākais padomnieks politikas jautājumos, Tieslietu un drošības ministrija Nīderlandes vārdā. Atbilstības ziņojuma sagatavošanā viņiem atbalstu sniedza GRECO Sekretariāts.
5. Atbilstības ziņojums izvērtē katras rekomendācijas izpildi, kas ir minēta Novērtēšanas ziņojumā, un nosaka dalībnieku atbilstības šīm rekomendācijām vispārējā novērtējuma līmeni. Jebkādas pārējās rekomendācijas izpilde (kas ir daļēji izpildīta vai nav izpildīta) tiks novērtēta, balstoties uz turpmāku operatīvo ziņojumu, kas iestādēm ir jāiesniedz pēc 18 mēnešiem pēc šī Atbilstības ziņojuma pieņemšanas.

II. ANALĪZE

6. GRECO sniedza 17 rekomendācijas Latvijai savā Novērtēšanas ziņojumā. Atbilstība šādām rekomendācijām ir izskatīta turpmāk tekstā.

Par centrālo valdību (augstākās izpildvaras funkcijas)

Rekomendācija i.

7. *GRECO iesaka pārskatāmības labad publicēt "konsultatīvo amatpersonu un darbinieku" un "ārštata konsultatīvo darbinieku", kā arī jebkāda cita veida valdības neatalgoto padomnieku vārdus tiešsaistē un attiecībā uz abām pēdējām kategorijām nodrošināt, ka informācija par viņu pamatdarbu un papildu darbiem, tostarp "uzņēmuma" līgumi, kas tiek izpildīti valdības interesēs, ir ērti pieejami tiešsaistē.*
8. Iestādes ziņo, ka 2019. gada 19.jūnijā Valsts kanceleja nosūtīja vēstuli visām ministrijām, uzdodot tām tiešsaistē publicēt informāciju par štata un ārštata padomniekiem, un jebkādu citu darbinieku, ko nolīga Ministru kabineta locekļi. Informācija par padomniekiem bija jāpublicē, vēlams, nodaļā "Kontaktinformācija/ Ministra birojs" ministrijas oficiālajā mājas lapā. Ministru prezidenta un visu trīspadsmit ministriju biroji sistemātiski publicē

---

¹ GRECO Piektās novērtēšanas kārtas atbilstības procedūru reglamentē tā Reglaments ar grozījumiem: Atkārtoti pārskatītais 31.noteikums un atkārtoti pārskatītais 32.noteikums

šādu informāciju tiešsaistē². Piemēram, atsauce ir uz ministru prezidenta biroja mājas lapu³. Turklāt tiek atgādināts, ka ministru prezidenta rakstiskie rīkojumi par ārštata iecelšanu tiek publicēti tiesību aktu portālā (www.likumi.lv) un Oficiālajā Vēstnesī, kā arī publiskoti preses relīzēs (www.mk.gov.lv). Ziņojuma sagatavošanas laikā ministru prezidenta birojā bija četri ārštata padomnieki un ministru birojos bija 19 ārštata padomnieki.

9. GRECO novērtē šādus centienus palielināt darbinieku pārskatāmību pārvaldē, ieskaitot padomniekus, kas ir saistīti ar konkrētu personālu un nav saistīti. Novērtēšanas laikā precīzu informāciju par padomnieku skaitu, statusu un funkcijām nebija viegli atrast iestāžu mājas lapās. Viņu vārdi, amati un jomas, kurās sniedz konsultācijas, šobrīd tiek sistemātiski publicēti tiešsaistē un tiek skaidrāk nodalīti padomnieki, kas saņem atalgojumu, no padomniekiem, kas nesaņem atalgojumu. Ņemot vērā, ka, iespējams, pastāv šādu iecelto padomnieku regulāra maiņa, iestādes mudina turpināt uzturēt šādu augstas pakāpes pārskatāmību un informācijas pieejamību.
10. GRECO secina, ka rekomendācija i tika izpildīta apmierinoši.

Rekomendācija ii.

11. *GRECO iesaka, ka centrālās valdības "konsultatīvajām amatpersonām" ir jādod rīkojumi civildienesta ierēdņiem un darbiniekiem, kas valdībā pieņemti darbā, pamatojoties uz profesionāliem kritērijiem, tikai tad, ja tiem ir attiecīgas tiesības to darīt, un ir jāveicina labāka institucionālā izpratne par saistītajām tiesībām un pienākumiem, jānodrošina pienācīgas vadlīnijas un jāizdod papildu skaidrojoši noteikumi nepieciešamajā apmērā*
12. Iestādes norāda, ka pēc iekšējām sarunām Valsts kanceleja nolēma īstenot šo rekomendāciju, izstrādājot "Sadarbības starp politiskām amatpersonām un profesionālām amatpersonām vadlīnijas". Vadlīniju projekts ietver: 1) divu dažādu amatpersonu veidu lomas, statusa un atšķirību padziļinātu analīzi; ii) paskaidrojumus saistībā ar dažādu kategoriju politisko amatpersonu tiesībām izdot rīkojumus/ sniegt norādījumus civildienesta ierēdņiem; un iii) rekomendācijas attiecībā uz rīcību tipiskās situācijās (tas ir, kad profesionāli darbinieki saņem politiskās amatpersonas rīkojumu/ norādījumu). 2020. gada 17. janvārī vadlīniju projektu apsprieda seminārā par politisko amatpersonu integritāti, ko organizēja Valsts kanceleja, kur piedalījās augstas pakāpes amatpersonas no visām ministrijām, Saeimas, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB), tiesībsargs, civildienesta ierēdņi, akadēmiskās aprindas un pilsoniskā sabiedrība. Ņemot vērā semināra secinājumus, vadlīnijas tika pabeigtas un publicētas 2020. gada 17. februārī Ministru kabineta mājas lapā (www.mk.gov.lv/sites/default/files/page/attachments/greco_vadlinijas_17.02.2020_gala-lv-en-c.pdf).
13. GRECO ņem vērā vadlīniju pieņemšanu, kas skaidro politisko pārstāvju un profesionālo darbinieku tiesības un pienākumus pārvaldē. Novērtēšanas laikā netika pienācīgi ņemta vērā prakse, kad politiskie pārstāvji sniedz rīkojumus/ norādījumus profesionāliem darbiniekiem, kas nav tiesīgi to darīt, kas, lai gan aizliegt ar noteikumiem, bija izplatīta parādība. Teksts (ko darīja pieejamu GRECO) to novērš, sniedzot vadlīnijas profesionāliem darbiniekiem par to, kā rīkoties, kad saņem rīkojumus/ norādījumus no

² Attiecībā uz personālu/ darbiniekiem tiek publicēta šāda informācija: vārds, pienākumi un kontaktinformācija. Attiecībā uz štata padomniekiem tiek publicēts: vārds, amats, konsultāciju temats. Attiecībā uz ārštata padomniekiem tiek pievienota arī informācija par viņu galveno vai iepriekšējo darbu; bieži tiek pievienota kvalifikācija "bez atalgojuma".

³ www.mk.gov.lv; <https://www.mk.gov.lv/en/kontaktu-katalogs>; <https://www.mk.gov.lv/lv/content/ministru-prezidenta-birojs>

politiskiem pārstāvjiem, kā pārbaudīt, ja rodas šaubas, ka politiskie pārstāvji ir tiesīgi sniegt rīkojumus/ norādījumus un kā rīkoties, ja ir aizdomas par politisko pārstāvju prettiesisku ietekmi.

14. GRECO secina, ka rekomendācija ii tika izpildīta apmierinoši.

Rekomendācija iii.

15. *GRECO iesaka sistemātiski analizēt ar integritāti saistītus riskus, ar kuriem pienākumu pildīšanas laikā centrālajā valdībā var saskarties Ministru kabineta locekļi, citas politiskās amatpersonas un "ārštata konsultatīvie darbinieki" (un personas ar līdzvērtīgu statusu), kā arī noteikt un īstenot piemērotus koriģējošos pasākumus.*

16. Iestādes atsauca un risku novērtēšanas uzsākšanu 2020. gada janvārī, ko pielāgo politisko amatpersonu konkrētām funkcijām un pienākumiem⁴. Novērtēšanu veica Valsts kanceleja, iesaistot KNAB, un ietvēra: 1) politisko amatpersonu grupu analīzi, kas saskaras ar integritātes riskiem; 2) politisko amatpersonu funkciju, kompetenču un rīcības apjoma noskaidrošanu, kas rada integritātes riskus, kas ir raksturīgi konkrētai grupai; 3) integritātes risku noteikšanu (korupcija, interešu konflikts, dāvanas, lobēšana, informācijas atklāšana utt.); 4) katra riska labošanas pasākumu noteikšanu; un 5) katra riska iespējamības un pakāpes aplēsi (zems/ augsts, "būtisks risks").

17. Politisko amatpersonu ikdienas darbības un situāciju, kad notiek pakļaušana integritātes riskiem, uztvere tika papildus paplašināta, pateicoties 2020. gada janvāra semināram par politisko amatpersonu integritāti (sal. Rekomendāciju ii), ko turpmāk padziļinās ar intervijām ar dažām politiskām amatpersonām, ko rīkos 2020. gada septembrī - oktobrī. Risku novērtējumu ir plānots pabeigt 2020. gada rudenī, pēc kā to publicēs, un ir plānots īstenot vairākus pasākumus, ieskaitot noteikumu revīziju, rīcības standartu brošūras publicēšanu - arī kā atsauces tekstu ievadam nesen ieceltajām politiskajām amatpersonām, tiešsaistes ētikas kursa izstrādi⁵ un mehānisma izveidošanu, lai nodrošinātu ētikas standartu ievērošanu.

18. GRECO novērtē integritātes risku analīzes veikšanu, ar ko saskaras politiskās amatpersonas valdībā (pieejams tikai latviski), ieskaitot Ministru kabineta locekļus, kā arī atalgotos un neatalgotos padomniekus. Tiek atgādināts, ka novērtēšanas laikā Valsts kanceleja un ministrijas īstenoja korupcijas apkarošanas rīcības plānus, kas ietver tikai profesionālo personālu/ darbiniekus. GRECO cer savlaicīgi saņemt informāciju par konkrētiem riskiem, ko identificē dažādām politisko amatpersonu grupām, un mazināšanas pasākumiem, ko īstenot attiecībā uz katru šādu risku. Ņemot vērā, ka process ir sākotnējā stadijā, GRECO secina, ka rekomendācija ir izpildīta ne vairāk kā daļēji.

19. GRECO secina, ka rekomendācija iii tika daļēji izpildīta.

Rekomendācija iv.

20. *GRECO iesaka, ka interešu konfliktu pārvaldības sistēmai būtu jāattiecas arī uz neatalgotiem "ārštata konsultatīvajiem darbiniekiem" un neatalgotiem padomniekiem centrālajā valdībā, kā tas ir atbilstoši to funkcijām.*

⁴ Iestādes uzsver, ka politisko amatpersonu funkcijas un pienākumi atšķiras no civildienesta ierēdņu. Piemēram, politiskām amatpersonām neuztic kontroles un sankciju piemērošanas pilnvaras, nevar piešķirt līdzekļus, iepirkuma un pakalpojumu sniegšanas līgumus, kas parasti ir funkcijas, kas ir pakļautas integritātes riskiem.

⁵ Tiešsaistes ētikas kursu gan politiskajiem pārstāvjiem, gan profesionāliem darbiniekiem jau izstrādā Latvijas valsts administrācijas skolā sadarbībā ar KNAB (ES finansēta projekta ietvaros).

21. Iestādes ziņo, ka spēkā esošo tiesisko regulējumu pienācīgi izvērtēja Valsts kanceleja un KNAB, un tika secināts, ka atbilstošs veids, kā izpildīt rekomendāciju, ir grozīt Ministriju kabineta noteikumus Nr. 495 "Par Ministru kabineta locekļa ārštata konsultatīvā darbinieka statusu un kompetenci". Grozījumi viņiem noteiks pienākumu izvairīties no rīkošanās, ja pastāv interešu konflikts. Proti, jaunas 6.4. punkts paredzēs, ka: "Ārštata konsultatīvais darbinieks atsakās īstenot pienākumus un informē Ministru kabineta locekli visos gadījumos, kad personīgās intereses un ētisku apsvērumu dēļ viņa/ viņas darbību objektivitāte un neitralitāte var tikt apšaubīta".
22. GRECO atzīmē nodomu grozīt Ministru kabineta noteikumus Nr. 495 "Par Ministru kabineta locekļa ārštata konsultatīvā darbinieka statusu un kompetenci", uzliekot viņiem pienākumu ziņot un atkāpties no lietas, kad rodas potenciāls interešu konflikts. Ierosināto grozījumus virziens ir pareizs, tomēr neatbilst sistēmas izveidošanai, lai pārvaldītu interešu konfliktus. Papildus ziņošanas pienākumam šādi sistēmai ir sīkāk jāapraksta attiecību veidi, kas potenciāli veido interešu konfliktu, un tādējādi pieprasa atklāšanu⁶, jāizklāsta ziņošanas kārtība un pārkāpumu sekas, un jāievieš apmācību/ informēšanas pasākumi. Turklāt GRECO nav informēts par jebkādiem ierosinātiem koriģējošiem pasākumiem attiecībā uz citiem neatalgotiem padomniekiem. Tas norāda, ka ne tikai uz neatalgotiem "ārštata konsultatīviem darbiniekiem", ko nolīga Ministru kabineta locekļi, bet arī uz neatalgotiem padomniekiem, ko nolīga ministri, neattiecas aizliegumi, ierobežojumi, pienākumu vai atbildība interešu konflikta situācijās. Tāpēc iestādes aicina vērst uzmanību uz visiem rekomendācijas aspektiem un īstenot to pilnā apmērā.
23. GRECO secina, ka rekomendācija iv tika daļēji izpildīta.

Rekomendācija v.

24. *GRECO iesaka izstrādāt uzvedības standartus un principus, balstoties uz visaptverošu integritātes riska novērtējumu rezultātiem, kas piemērojami un saistoši Ministru kabineta locekļiem, politikajām amatpersonām un "ārštata konsultatīvajiem darbiniekiem", kā arī dažādu kategoriju neatalgotajiem padomniekiem centrālajā valdībā (tādos jautājumos kā interešu konflikti, mijiedarbība ar trešajām pusēm, tostarp lobētājiem, dāvanas utt.), un nodrošināt, ka tās tiek informētas par šiem standartiem un ka tām tiek nodrošinātas speciālas vadlīnijas un konsultācijas, tostarp konfidenciālas konsultācijas.*
25. Iestādes informē, ka 2018. gada 21.novembrī tika pieņemti jauni Ministru kabineta noteikumi - Rekomendācija Nr.1 "

Valsts pārvaldes vērtības un ētikas pamatprincipi". Tā nosaka vispārējas valsts sektora vērtības un rīcības principus, nosaka prasības saziņai ar lobētājiem un papildu darbību īstenošanu, nosaka ētikas konsultantu/ ētikas komisiju iecelšanu un nosaka vadītāju uzraudzības pienākumus attiecībā uz ētikas jautājumiem. Noteikums attiecas uz visām iestādēm, kas ir pakļautas Ministru kabinetam, un personām, ko nodarbina, tas ir, valsts amatpersonām, ieskaitot politiskās amatpersonas, civildienesta ierēdņus un darbiniekus. Iestādes norāda, ka šī noteikuma efektivitāte un vispārēja piemērošana tiks turpmāk pārbaudīta, ņemot vērā integritātes riska novērtēšanas iznākumu, kas ir minēts rekomendācijā iii. Iestāžu pēdējā rakstiskā iesniegumā tās informē par procesa uzsākšanu, kas ir paredzēts, lai papildinātu noteikumu ar atsevišķu nodaļu, kur uzskaita ētikas principus ministriem un citām politiskām amatpersonām, un lai atvieglotu tā īstenošanu.

⁶ Piemēram, nav skaidrs, ko nozīmē "ētiski apsvērumi" ierosinātajā grozījumā un to var plaši interpretēt.

26. GRECO novērtē programmatiska dokumenta pieņemšanu (<https://likumi.lv/ta/en/en/id/303328-values-of-state-administration-and-fundamental-principles-of-ethics>), kas ievieš acīmredzamu stingru vispārēju integritātes regulējumu visai valsts pārvaldei. Tomēr tas atzīmē, ka Ministru kabineta locekļi ir izslēgti no tā tvēruma. Līdzīgi pienākums ievēlēt/ norīkot ētikas konsultantus/ ētikas komisijas, lai veicinātu ilgtspējīgu vispārējo ētisko vērtību ievērošanu, neattiecas uz Ministru kabinetu un ministru prezidenta un ministru birojiem. Pamatojoties uz to, GRECO saprot, ka veicamais integritātes riska novērtējums (sal. Rekomendāciju iii) novedīs, inter alia, pie pielāgotu uzvedības standartu, atbilstoša atbilstības mehānisma(-u) un pievienotas tiešsaistes apmācības programmas (-u) izstrādi visām politiskām amatpersonām, ieskaitot Ministru kabineta locekļus. Tāpēc var secināt, ka ziņotā rīcība, kas ietver dažas, bet ne visas politiskās amatpersonas, ir solis pretī rekomendācijas mērķu sasniegšanai. Turpmāki pasākumi tiek īstenoti un tiks izvērtēti vēlākā posmā. Attiecībā uz "ārštata konsultatīviem darbiniekiem" un citiem neatalgotiem padomniekiem interešu konfliktu problēmas, kas ir saistītas ar viņiem, tiek risinātas saskaņā ar rekomendāciju iv.
27. GRECO secina, ka rekomendācija v tika daļēji izpildīta.

Rekomendācija vi.

28. *GRECO iesaka pārskatīt attiecīgos noteikumus, lai nodrošinātu, ka tiešsaistē publiski ir pieejami visu Ministru kabineta un tā komiteju sēžu un valsts sekretāru sanāksmju dalībnieku vārdi.*
29. Iestādes atsaucas uz Ministru kabineta reglamentu, ko pieņēma 2009. gadā, kas sniedz iespēju aicināt trešās puses uz Ministru kabineta un tā komiteju sēdēm, kā arī valsts sekretāru sēdēm. Viņi norāda, ka visu viesu vārdi ir norādīti sēdes darba kārtībā stabiņā ar nosaukumu "Ielūgtās personas"⁷. Ministru kabineta un to komiteju sēžu, kā arī Valsts sekretāru sēžu protokolos norāda sēdes priekšsēdētāju un dalībnieku vārdus, kā arī dalībnieku ar balsstiesībām un padomdevēja tiesībām. Sēdes darba kārtība ir sadalīta pa pozīcijām, un iestājpersonas(-u) vārds ir norādīts zem katras pozīcijas⁸ Turklāt no 2013. gada Ministru kabineta sēdes tiek pārraidītas tiešsaistē. Jebkuru personu, kas uzstājas šādās sēdēs, var dzirdēt/ redzēt tiešsaistē⁹.
30. Iestādes arī informē, ka ir uzsākta vienotā tiesību aktu projektu izstrādes portāla izstrāde Valsts kancelejas vadībā. Portāls sāks darbu 2021. gadā un ir paredzams, ka tas modernizēs lēmumu pieņemšanas procesu un veicinās sabiedrības dalību šādā procesā. Ministru kabineta noteikumi tiks grozīti, lai nodrošinātu portālam pienācīgu juridisko pamatu, un kāds no turpmākiem grozījumiem risinās dalībnieku sarakstu nublicēšanu, kas turpmāk tiks automātiski sagatavots un kļūs par portāla jauno funkciju.
31. GRECO ņem vērā iepriekš minēto. Tas norāda, ka novērtēšanas laikā Ministru kabineta noteikumi tikai paredzēja, ka sēdes protokoli atspoguļoja lēmumus un balsošanas rezultātus, kā arī to personu vārdus, kas piedalījās un *uzstājās* par konkrētu jautājumu. Attiecībā uz Ministru kabineta komiteju un valsts sekretāru sēdēm noteikumi noteica, ka protokolos ir jābūt tikai lēmumiem un dalībnieku, kas ziņoja par konkrētu lietu, vārdiem (sal. Novērtēšanas ziņojuma 64.punktu). Nav pierādījumu, kas apliecinātu, ka noteikumi tika mainīti atbilstoši rekomendācijai, lai gan savā pēdējā iesniegumā iestādes norāda, ka šādi grozījumi drīz tiks sagatavoti. Lai gan trešo personu, kas piedalās dažādās valdības

⁷ <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/darbakartiba/?sede=1089>

⁸ <http://tap.mk.gov.lv/mk/mkksedes/saraksts/s/darbakartiba/?sede=653>

⁹ <http://www.mk.gov.lv/lv/tiesraide>

sēdēs, vārdu publiskošana ir pozitīva prakse, GRECO uzstāj, ka tas ir jādara saskaņā ar noteikumiem, kā to pieprasa rekomendācija. Šā iemesla dēļ GRECO pilnībā atbalsts vienota tiesību aktu projektu izstrādes portāla izveidi, lai būtiski modernizētu saistītos likumdošanas procesus un nodrošinātu pienācīgu juridisko un tehnisko pamatu, lai pildītu šo rekomendāciju. GRECO turklāt ņem vērā jaunu noteikumu izstrādi 2020. gada jūnijā, kas ļauj organizēt Ministru kabineta un valsts sekretāru sēdes attālināti (nedarīja pieejamu GRECO). Iestādes norāda, ka šādu sēžu dalībnieku sarakstus sagatavo Valsts kanceleja un tie netiek publicēti. Ņemot vērā šādus jauninājumus, GRECO mudina iestādes arī nodrošināt, lai šie jaunie noteikumi pilnībā atbilstu šai rekomendācijai.

32. GRECO secina, ka rekomendācija vi netika izpildīta.

Rekomendācija vii.

33. *GRECO iesaka praksē ievērot juridiskās prasības par sabiedrības līdzdalības procedūru rezultātu publicēšanu, tostarp publicējot dalībnieku sarakstus un paustos priekšlikumus/iebidumus, kā arī attiecīgās iestādes pamatojumu par to noraidīšanu vai pieņemšanu, un šādu informāciju sistemātiski, savlaicīgi un ērti pieejamā veidā publicēt tiešsaistē.*
34. Iestādes norāda, ka Ministru kabineta noteikumi Nr. 970 "Par sabiedrības līdzdalības kārtību attīstības plānošanas procesā", datēts ar 2009. gada 25. augustu, ietver prasību publicēt un citādi izplatīt publiskās apspriešanas un sabiedriskās apspriedes rezultātus. Publiskās apspriešanas kopsavilkums kopā ar dalībnieku saraksti ir jāpublicē 30 dienu laikā, sabiedriskās apspriedes kopsavilkums - 14 dienu laikā. Sabiedrības iebildumus iekļauj "iebildumu izziņā" un pēc tam iesniedz Ministru kabinetam, publicē attiecīgās iestādes tīmekļa vietnē un sniedz "saskaņošanas dalībniekiem" (tas ir, iesaistītajām valsts iestādēm un ieinteresētajām personām). No brīža, kad tiesību akta projekts tiek sniegts valsts sekretāru sēdē, un līdz to pieņem Ministru kabinets, informācija par projektu ir savlaicīgi un lietotājam ērtā veidā pieejama Ministru kabineta mājas lapā (www.mk.gov.lv). Sīkāku informāciju, ieskaitot individuālus viedokļus no sabiedrības, skatiet e-portfelī (<http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/>). Kopš 2019. gada iebildumu izziņas tiek publicētas arī Ministru kabineta mājas lapā. Informācijas, kas ir pievienota tiesību akta projektam un ko satur akts, ietekmes novērtējuma un iebildumu izziņas piemēri ir sniegti.
35. Iestādes arī informē, ka nākotnes vienotajā tiesību aktu projektu izstrādes portālā būs informācija par tiesību akta projekta dzīves ciklu, ko apstiprina Ministru kabinets, būs ļauta tieša sabiedrības līdzdalība un tiks informēts par dažādu procedūru iznākumu. Piemēram, varēs pieteikties ziņām, iesniegt viedokļus, pieteikties darba grupām utt¹⁰.
36. Visbeidzot, iestādes atgādina, ka 2020.g.-2021.g. Latvijas nacionālais atvērtās pārvaldības rīcības plāns (<https://likumi.lv/ta/en/en/id/312544-fourth-national-open-government-partnership-action-plan-of-latvia>) ietver apņemšanos uzlabot pilsoņu iesaistīšanos lēmumu pieņemšanas procesos un paredz sabiedrības līdzdalības digitālās platformas izveidi, kā arī sabiedrības līdzdalības standarta izstrādi kopā ar apmācību programmām, lai veicinātu pilsoņu iesaistīšanos lēmumu pieņemšanas procesā. Šī rekomendācija tiks ņemta vērā šajā procesā.
37. GRECO atzīmē, ka, izņemot jauno praksi publicēt iebildumu izziņas Ministru kabineta mājas lapā, pārējā iepriekš minētā informācija bija tam zināma Novērtēšanas ziņojuma pieņemšanas laikā. Lai gan šāda prakse tiek novērtēta, vien šāda prakse nevar nodrošināt

¹⁰<https://www.mk.gov.lv/lv/content/vienotais-tiesibu-aktu-projektu-izstrades-un-saskanosanas-portals-tap-portals>

kvalitatīvus uzlabojumus sabiedrības līdzdalībā, ko paredz šī rekomendācija. GRECO cer, ka vienota tiesību aktu portāla izveide (sal. Rekomendācija vi) radīs lavīnveida efektu attiecībā uz sabiedrības līdzdalību. Gaidot ievērojamāku progresu, tiek secināts, ka rekomendācija tika daļēji izpildīta.

38. GRECO secina, ka rekomendācija vii tika daļēji izpildīta.

Rekomendācija viii.

39. *GRECO iesaka nodrošināt, ka i) Ministru kabineta locekļi, citas politiskās amatpersonas, "ārštata konsultatīvie darbinieki" un citi neatalgotie padomdevēji centrālajā valdībā informē par interešu konfliktiem, kolīdz tie rodas (ad hoc), un ka šādi konflikti tiek pienācīgi reģistrēti un atklāti, un ka par to neatklāšanu tiek piemērotas atbilstošas sankcijas; un ii) visas centrālās valdības politiskās amatpersonas, izņemot Ministru kabineta locekļi un parlamentārie sekretāri, saņem atļauju veikt papilddarbības.*
40. Attiecībā uz rekomendācijas (i) daļu iestādes atsaucas uz Likumu ar interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā (LPIKN) un iekšējiem ministriju noteikumiem. Tā kā tie ir saistoši Ministru kabineta locekļiem un politiskām amatpersonām, tie uzliek par pienākumu ziņot un pienācīgi reģistrēt interešu konfliktus, kā arī atturēties no rīkošanās, saskaroties ar šādiem konfliktiem¹¹. Reģistrācijas metode atšķiras atkarībā no saistītās iestādes. Pārkāpumi paredz naudas sodu (€350, ko uzliek KNAB) ar vai bez tiesību ieņemt valsts amatu zaudēšanas. KNAB un Valsts ieņēmumu dienestam ir jāinformē sabiedrība par visiem atklātajiem pārkāpumiem.
41. Attiecībā uz rekomendācijas (ii) daļu iestādes uzliek ierobežojumus saskaņā ar LPIKN¹² attiecībā uz amatu savienošanu, un norāda, ka pastāv konkrēti gadījumi, kad pienākums saņemt atļauju ieņemt otru amatu var tikt iekļauts politiskās amatpersonas darba līgumā. Turklāt tiek norādīts, ka KNAB sagatavoja LPIKN 7. panta grozījumus, kas valsts amatpersonām, kas ir uzskaitītas LPIKN 4.1.5. pantā, uzliek par pienākumu saņemt augstākas pakāpes amatpersonas rakstisku atļauju ieņemt otru amatu. 7.6.2. panta projekts: "Valsts amatpersona, kas ir minēta šī likuma 4.1.5.pantā, iegūst rakstisku darba atļauju no valsts amatpersonas (prezidenta, ministru prezidenta, ministru prezidenta vietnieks, īpašu uzdevumu ministra), kas viņu iecēla amatā." Šie grozījumi tika iesniegti 2020. gada 3.septembrī valsts sekretāru sēdē. Projektam tagad veiks ministriju saskaņošanas procedūru, pēc tam to pieņems Ministru kabinets un nosūtīs Saeimai.
42. Attiecībā uz rekomendācijas (i) daļu GRECO norāda, ka jautājums par to, vai politiskām amatpersonām ir pienākums vai nav pienākuma paziņot par interešu konfliktu ad hoc, bija pretrunīgs novērtēšanas vizītes laikā (sal. Novērtēšanas ziņojuma 73.-75. punktus). Nav pierādījumu, kas apliecinātu, ka piemērojamais normatīvais regulējums tika pārskatīts vai papildināts ar iekšējām vadlīnijām vai citādi. Turklāt netika sniegta nekāda statistika, lai apliecinātu, ka interešu konflikti tiek regulāri atklāti un pienācīgi reģistrēti pārvaldē, un neatklāšanas gadījumi tiek laicīgi atklāti un piemērotas sankcijas, un paziņoti sabiedrībai. Tāpēc tiek secināts, ka situācija attiecībā uz šo rekomendācijas daļu, nav mainījies kopš Novērtēšanas ziņojuma pieņemšanas. Attiecībā uz "ārštata konsultatīviem darbiniekiem" un citiem neatalgotiem padomniekiem interešu konfliktu problēmas, kas ir saistītas ar viņiem, tiek izskatītas saskaņā ar rekomendāciju iv.

¹¹ LPIKN 20. pants un 21. pants.

¹² LPIKN 6. pants.

43. Attiecībā uz rekomendācijas (ii) daļu GRECO novērtē LPIKN grozījumu projektu, kas politiskās amatpersonām uzliek pienākumu iegūt augstākas pakāpes amatpersonas rakstisku atļauju ieņemt papildu amatus. Ņemot vērā, ka grozījumi aizvien ir jāiesniedz Saeimā, šī rekomendācijas daļa netika daļēji izpildīta, pat daļēji nē.
44. GRECO secina, ka rekomendācija viii netika izpildīta.
Rekomendācija ix.
45. *GRECO ieteica, ka i) Ministru kabineta locekļu un citu politisko amatpersonu aktīvu deklarāciju ticamība ir jāpakļauj sistemātiskai (vēlams, ikgadējai) padziļinātai un neatkarīgai rūpīgi veiktai izpētei saskaņā ar likumu; un ka ii) visu valsts amatpersonu labotajām aktīvu deklarācijām ir jābūt publiski pieejamām tiešsaistē saskaņā ar likumu*
46. Attiecībā uz rekomendācijas (i) daļu iestādes norāda, ka 2018. gadā KNAB pieņēma jaunas vadlīnijas/ iekšējos kritērijus valsts amatpersonu atlasei, kā aktīvu deklarācijas ir padziļināti jāpārbauda. Viņi par prioritāti izvirzīja augstākstāvošās amatpersonas, kā arī amatpersonas, kurām ir pilnvarojums/ pienākums/ tiesības kontrolēt, uzraudzīt vai disciplinēt tiešos vai netiešos padotos. Vadlīnijas ņem vērā KNAB stratēģijas prioritātes, likuma pārkāpumus, ko īsteno konkrētas valsts amatpersonu kategorijas, un to biežumu, preses ziņojumus utt. Vadlīnijas tiek piemērotas kopš 2019. gada 1.janvāra. Turklāt saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta (VID) noteikumu "Par valsts amatpersonu deklarāciju pārbaudes kārtību", datēts ar 2018. gada 9.decembri, augstākstāvošo amatpersonu deklarācijas, tas ir, prezidenta, parlamenta deputātu, premjerministra, premjerministra vietnieka, ministru, īpašu uzdevumu ministru un parlamenta sekretāru, tika "salīdzinātas ar informāciju, kas ir pieejama VID". Tas nozīmē, ka tiek veikta deklarāciju padziļināta pārbaude pēc būtības, un tās salīdzina ar iepriekšējā gadā sagatavotām deklarācijām, un, ja tiek konstatētas būtiskas izmaiņas, tiek veikta papildu analīze citas pieejamās informācijas kontekstā. Dažām citām īpaši izvēlētiem valsts amatpersonu kategorijām arī var tikt veikta padziļināta pārbaude, piemēram, tiesu izpildītājiem 2020.gadā. VID arī katru gadu visas valsts amatpersonas uzrauga kā nodokļu maksātājus. Iestādes piebilst, ka, lai gan VID ir tieša administratīvā iestāde Finanšu ministrijas pārraudzībā, tas ir neatkarīgs, pieņemot savus administratīvos lēmumus, un tā lēmumus var pārsūdzēt tiesā.
47. Rekomendācijas (ii) daļas izpildes kārtībā VID sagatavoja ierosinājumus LPIKN grozīšanai, lai tad, kad tiktu pārbaudīta valsts amatpersonas aktīvu deklarācija, tas būtu tiesīgs pieprasīt deklarācijas iesniedzējam skaidrojumus, un būtu pienākums publicēt deklarācijā veiktā korekcijas valsts informācijas datu bāzes sistēmā nodaļā "Valsts amatpersonas" Ierosinājumi tika iesniegti Saeimā 2019. gada februārī un šobrīd tiek izskatīti.
48. GRECO ņem vērā un nožēlo, ka līdz šim nav īstenoti būtiski pasākumi, lai izpildītu rekomendācijas pirmo daļu, konkrēti to, kas skar likumdošanas centienus. Šobrīd LPIKN neuzliek pienākumu ne KNAB, ne Valsts ieņēmumu dienestam īstenot PTF deklarāciju padziļinātu pārbaudi, lai gan KNAB nesen pieņemtās iekšējās vadlīnijas paredz ikgadēju visu ministru un parlamenta sekretāru deklarāciju izpēti. Attiecībā uz informāciju, ko ziņoja saistībā ar Valsts ieņēmumu dienesta noteikumu, tā nav jauna un tika ņemta vērā novērtēšanas posmā. Attiecībā uz rekomendācijas otro daļu GRECO ar gandarījumu atzīmē LPIKN grozījumu sagatavošanu, kas ļautu publicēt labojumus/ grozījumus, ko veic deklarācijām pēc pārbaudes. Iestādes tiek mudinātas steidzami īstenot šādu reformu, kā atlikšanas dēļ šī rekomendācijas daļa tiek uzskatīta par daļēji izpildītu.

49. GRECO secina, ka rekomendācija ix tika daļēji izpildīta.

Rekomendācija x.

50. *GRECO iesaka izvērtēt tiesībsardzības iestāžu kompetenci uzsākt kriminālprocesu pret personām ar augstākajām izpildvaras funkcijām ar galveno mērķi optimizēt funkciju un resursu sadali.*
51. Iestādes atsaucas uz tikšanos starp Tieslietu ministriju un valsts vienpadsmit izmeklēšanas iestāžu vadītājiem, kas notika 2019. gada 9.augustā. Tika nolemts piesaistīt Valsts kontroles (VK) palīdzību izmeklēšanas iestāžu, kas ir uzskaitītas Kriminālprocesa likuma 386.pantā, funkciju un kompetenču novērtēšanā, lai pārbaudītu pārklāšanos. Šajā sakarā vēstule VK tika nosūtīta 2019. gada 1.oktobrī, un atbilde tika saņemta 18.oktobrī. VK norādīja, ka nespēj veikt atsevišķu pārbaudi, kā piedāvāja. Neskatoties uz to, komisija solīja ciktāl iespējams pārbaudē "Ekonomisko un finanšu noziegumu izmeklēšanas un tiesvedības efektivitāte", kas attiecas uz četrām¹³ izmeklēšanas iestādēm no vienpadsmit, atsevišķus jautājumus par kompetenci ierosināt kriminālprocesus pret augstākstāvošām amatpersonām. Pārbaude ir uzsākta.
52. Turklāt KNAB lūdza trīs neatkarīgus zinātniskus uzņēmumus sniegt savu atzinumu par tiesībsardzības iestāžu kompetenci ierosināt kriminālprocesus pret augstākstāvošajām amatpersonām. Uz šī dokumenta sagatavošanas datumu viena atbilde tika saņemta no Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes (pieejama GRECO). Saskaņā ar tās atzinumu ir skaidrs, ka vairākas izmeklēšanas iestādes var nonākt pie savstarpēja strīda par jurisdikciju, ko piemēro konkrētos noziedzīgos nodarījumos.
53. GRECO ņem vērā notiekošo novērtēšanu, ko Valsts kontrole (VK) veic Latvijas četrām tiesībsardzības iestādēm no vienpadsmit. Tas norāda, ka kompetence ierosināt kriminālprocesu attiecībā uz augstākstāvošajām amatpersonām šobrīd tiek piešķirta Valsts policijai, Drošības policijai, Finanšu policijai, muitas iestādēm un KNAB. To attiecīgās jurisdikcijas nav skaidri noteiktas, kas noved pie strīdiem starp iestādēm un procesuāliem šķēršļiem. GRECO piekrīt, ka VK pārbaudes rezultāti un zinātniskās kopienas atzinums var atvieglot un vadīt lēmumu pieņemšanu par funkciju atkārtotu sadali starp iepriekš minētajām iestādēm, lai nodrošinātu ātru un efektīvu kriminālprocesu attiecībā uz augstākstāvošajām amatpersonām. Šāda iemesla dēļ tas secina, ka rekomendācija tika daļēji izpildīta. Tas cer saņemt divu citu zinātnisku uzņēmumu pārbaudes rezultātus un atzinumus.
54. GRECO secina, ka rekomendācija x tika daļēji izpildīta.

Par tiesībsardzības iestādēm

55. Iestādes sniedza informācija par vairākām pirmstiesas izmeklēšanās, ko 2019. gadā uzsāka Iekšējās drošības birojs attiecībā uz Valsts robezsardzes augstākstāvošajām amatpersonām. Šobrīd tiek pārbaudīts septiņu amatpersonu dažādos vadības līmeņos rīcību tiesiskums saistībā ar iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem valsts iestāžu darbā¹⁴. Valsts kontrole arī pārbaudīja šos iespējamus pārkāpumus. Turklāt saskaņā ar iestāžu informāciju Iekšējais drošības birojs noteica konkrētus noziedzīgu darbību riskus Valsts robezsardzē, ieskaitot "amatpersonu veiktu neatbilstīgu projektu uzraudzību,

¹³ KNAB, Valsts policija, Valsts prokuratūra un Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu un muitas policijas pārvalde.

¹⁴ 175.pants (zādzība), 195.pants (noziedzīgi iegūtu naudas līdzekļu legalizācija), 323.pants (kukuļdošana).

ieskaitot dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, dienesta pilnvaru un rīcības pārsniegšanu". GRECO pateicas iestādēm par sniegto informāciju.

Rekomendācija xi.

56. *GRECO iesaka paskaidrot un turpināt stiprināt Valsts robežsardzes Ētikas kodeksa ietekmi uz korupcijas novēršanu saistībā ar dāvanām/labumiem, lobēšanu, "profesionālo ētiku" un rīcību situācijās, kas Kodeksā nav aplūkotas.*
57. Iestādes informē par to, ka 2020. gada 14. janvārī stājas spēkā jauns noteikums "Par Valsts robežsardzes ētikas komisiju". Turklāt tika izstrādāts jauns projekts "Ētikas kodekss amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm un Valsts robežsardzes darbiniekiem".¹⁵ Tas ievieš vispārīgu aizliegumu pieņemt dāvanas un citus labumus, kā arī "lobēšanas" definīciju, un nosaka, ka pārkāpumi ir jāizvērtē ētikas komisijai, kā arī ētiskās dilemmas ir jānodod šādai komisijai. Kodekss stājas spēkā 2020. gada 9.martā.
58. GRECO atzīmē to, ka Valsts robežsardze pieņem jaunu Ētikas kodeksu. Lai gan tas risina dažus trūkumus, kas ir noteikti Novērtēšanas ziņojumā (konkrēti neskaidri nosacījumi tika dzēsti, tika ieviests jēdziens "lobēšana" un sniegtas atsauces uz ētikas komiteju), kodeksam joprojām nav atbilstoša korupcijas apkarošanas efekta. Tāpat kā iepriekš, vispārējais aizliegums attiecas tikai uz dāvanām, viesmīlību un labumiem no lobētājiem un personām, ko tie pārstāv (20.1.punkts). Nepieciešams atļauto dāvanu ierobežojumu skaidrojums (14.punkts). Tas, vai pieņemt ielūgumus vai viesmīlību, tiek atstāts darbinieka ziņā, un nav sniegti atbilstoši piemēri un/ vai vadlīnijas (12.5.punkts). Nav sniegta definīcija vārdam "priekšrocība" (18.punkts). Pirmām kārtām, vērtības un rīcības ētikas principi nav iekļauti un tie jāiegūst no citiem avotiem¹⁶. Visbeidzot, kodekss neatbilstoši pakļautību korupcijai, kas ir raksturīgs SBG. No šī skatpunkta GRECO secina, ka rekomendācija tika izpildīta daļēji, un mudina iestādes steidzami un pilnībā to ievērot.
59. GRECO secina, ka rekomendācija xi tika daļēji izpildīta.

Rekomendācija xii.

60. *GRECO iesaka i) pārskatīt ētikas kodeksus un ētikas komiteju noteikumus, lai nodrošinātu, ka saskaņā noteikumi un procedūras, kas ļauj pārliecināties par atbilstību kodeksam, un ka tiek noteiktas sankcijas un procedūras par pārkāpumiem; un ii) nodrošināt, ka par ētikas kodeksiem un šī ieteikuma i) daļā minētajiem mehānismiem to izpildei tiek organizētas apmācības, iesaistot attiecīgās ētikas komisijas.*
61. Iestādes atsauca uz informāciju, kas tika iepriekš sniegta saistībā ar rekomendāciju xi, par to, ka Valsts robežsardze pieņem jaunu Ētikas kodeksu un jaunu noteikumu par ētikas komisiju. Iestādes apstiprina, ka abi teksti nodrošina attiecīgo noteikumu un procedūru atbilstību. Jaunais nolikums konkrēti nosaka, ka ētikas komisijai ir jāpilda "pilnvarotā ētikas jautājumos" funkcija, jānosaka kārtība, kādā komisijai ir jāinterpretē ētikas normas, jāsniedz publicēties savai interpretāciju lēmumi tiešsaistē un jāuzlabo darbinieku apmācības ētikas jautājumos. Lai nerastos pretrunas starp Valsts robežsardzes un Valsts robežsardzes koledžas administratīvajiem aktiem, koledža izstrādāja atsevišķu Ētikas kodeksa projektu, ko pieņēma 2020. gada 4.augustā. Koledžas īstenojamo izglītības

¹⁵ Saskaņā ar iestāžu sniegto informāciju kodeksa projekts balsts uz Ministru kabineta Rekomendāciju "Valsts pārvaldes vērtības un ētikas pamatprincipi" (sal. Rekomendācija v) un KNAB pētījumu "Vadošo valsts pārvaldes iestāžu, to padotības iestāžu un pašvaldību ētikas kodeksu kvalitātes analīze". Vērtības un ētikas pamatprincipi tika pilnībā ņemti no Ministru kabineta Rekomendācijas, un konkrētas nodaļas - no KNAB Ētikas kodeksa.

¹⁶ Sal. valsts pārvaldes vērtības un ētikas pamatprincipus (rekomendācija v).

programmu satura atbilstību diviem kodeksiem izvērtē divas aģentūras. Turklāt reizi gadā tiks organizēts seminārs par ētikas pamatprincipu ievērošanu praksē un aktuāliem ētikas jautājumiem Valsts robežsardzes un Valsts robežsardzes koledžas darbiniekiem.

62. Attiecībā uz Valsts policiju iestādes ziņo, ka 2020. gada 5.februārī stājās spēkā jauns Ētikas kodekss un jauns noteikums par Valsts policijas ētikas komisiju. Jaunais regulējums skaidro Ētikas komisijas kompetenci un sastāvu, kā arī kārtību kodeksa pārkāpuma gadījumā. Kodekss sastāv no policijas vērtību vispārēja apraksta, nodaļas par saziņu ar lobētājiem un noteikumiem par policijas tēla un reputācijas uzturēšanu sabiedrībā. Iestādes uzsver, ka abi teksti jau ir integrēti ar ētiku saistītās mācībās, ko īsteno Valsts policijas koledža.
63. GRECO ņem vērā, ka Valsts robežsardze un Valsts policija pieņēma jaunus ētikas kodeksus un jaunus noteikumus par ētikas komisijām, lai nodrošinātu attiecīgo noteikumu un kārtību saskaņotību, konkrēti attiecībā uz personīgo pieteikumu saņemšanu un izskatīšanu, konsultāciju ētikas jautājumos piedāvāšanu un sniegšanu un konsultēšanu, un ētikas pārkāpumu ziņošanu un sankciju piemērošanu. GRECO uzskata, ka pateicoties šādam izmaiņām abas ētikas komisijas šobrīd ir labāk sagatavots, lai veicinātu un stiprinātu attiecīgo kodeksu izpildi un ievērošanu. Šķiet, ka iesaistot ētikas komisijas ir paredzētas uzlabotas vadlīnijas un apmācības saistībā ar kodeksiem un to īstenošanas mehānismu. Ņemot vērā iepriekš minēto, GRECO secina, ka rekomendācijas pirmā daļa tika izpildīta apmierinoši. Attiecībā uz otro daļu GRECO novērtētu papildu informāciju par apmācību procesu, ja tā komentāri par rekomendāciju xi tiek ņemti vērā.
64. GRECO secina, ka rekomendācija xii tika daļēji izpildīta.

Rekomendācija xiii.

65. *GRECO iesaka ieviest īpašus noteikumus par Valsts policijas un Valsts robežsardzes vakanču publisku izsludināšanu.*
66. Iestādes informē, ka 2018. gada 22. maijā Valsts robežsardze pieņēma iekšējo noteikumu Nr.11 "Personāla atlases noteikumi", kā 12. punkts nosaka, ka izsludinot publisko vakanto amata vietu, informācija par vakanto amata vietu un aicinājums pieteikties ir jāpublicē Valsts robežsardzes un Valsts nodarbinātības dienesta mājas lapās. Valsts policijā vakanto amatu vietu publicēšanu reglamentē 2010. gada 23. aprīļa iekšējais noteikums Nr. 7 "Kārtība, kādā Valsts policijā organizē amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm karjeras attīstību". 11.punkts: "Visas publiskās vakanto amatu vietas Valsts policijā tiek publicētas Valsts policijas mājas lapā". Vakantā amata vietas aprakstā norāda struktūrvienības nosaukumu, amatu, amata pienākumus un prasības, algu pirms nodokļu apmaksas un kontaktinformāciju. Iekšējā novērtēšana, ko veica Valsts policijā, konstatēta, ka spēkā esošais normatīvais ietvars ir pietiekams un visaptverošs. Iestādes uzsver, ka visa nepieciešamā informācija ir publiski pieejama¹⁷.
67. Turklāt, lai karjeru policijas dienestā padarītu pievilcīgāku un veicinātu pieteikumu iesniegšanu, Valsts policija izveidoja infografiku "Kļūsti par policistu" ar informāciju, piemēram, par obligātām dienesta prasībām, izglītību un darba iespējām, un parakstīja līgumu ar uzņēmumu, kas atbild par informācijas par vakantām amata vietām publicēšanu tiešsaistē (mājas lapā¹⁸, sociālajos medijos). 2018. gadā Eiropas Savienības projekta "Karjeras atbalsts vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs" ietvaros Valsts policija

¹⁷ <http://www.vp.gov.lv/?id=408&said=408&rsd=1>

¹⁸ www.teirdarbs.lv

kopā ar Valsts izglītības attīstības aģentūru sagatavoja piecu policijas amatu aprakstus, ko publicēja tiešsaistē¹⁹.

68. GRECO atzīmē, ka Valsts robezsardzes un Valsts policijas iekšējie noteikumi skaidri nosaka vakanto amata vietu publisku izsludināšanu. Iepriekšējo noteikumu stāšanās spēkā sakrita ar Novērtēšanas ziņojuma pieņemšanu. Novērtēšanas ziņojums, kas ir spēkā no 2010. gada, netika sniegts GRECO novērtēšanas laikā un to nevarēja ņemt vērā. GRECO novērtē papildu izdarītos centienus, konkrēti Valsts policijas, publicēt vakanto amatu vietas un mudināt ārējo pieteikumu nosūtīšanu. Saskaņā ar GRECO viedokli šādas kombinētās darbības ir atbilstoša alternatīva tiesību aktu reformai, ko iesaka kopš valsts ir īstenojusi pasākumus, kas atbilst rekomendācijas pamatā esošajiem uzdevumiem. Tiek novērtēta turpmāka ziņoto informatīvo pasākumu īstenošana un to turpināšana ir stingri ieteikta.
69. GRECO secina, ka rekomendācija xiii ir izpildīta apmierinošā veidā.

Rekomendācija xiv.

70. *GRECO iesaka izstrādāt objektīvus un pārskatāmus kritērijus, kas ļautu noteikt policijas un robezsardzes darbinieku integritāti un atbilstību piemērojamajam ētikas kodeksam, un iekļaut tos periodiskajos darbības novērtējumos.*
71. Iestādes atsauca uz 2016. gada 20. decembra Ministru Kabineta noteikumiem Nr. 845 "Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālo dienesta pakāpi darbības un tās rezultātu novērtēšanas kārtība", kas ir saistoši visām Iekšlietu ministrijas iestādēm, ieskaitot Valsts robezsardzi un Valsts policiju, un ir publiski pieejami. Pielikums IV uzskaita visas kompetences (ieskaitot attiecībā uz "Ētiku") un rīcības rādītājus, kas ir jāņem vērā, novērtējot amatpersonas sniegumu. Konkrēti 15.punktā ir sniegta "ētiskas uzvedības" definīcija, noteikta novērtēšanas skala un aprakstoši rīcības rādītāji.
72. Iestādes turklāt informē, ka Valsts robezsardzes jaunais ētikas komisijas nolikums 32 nosaka, ka ja ētikas komisija uzskata, ka darbinieka rīcība pārkāp Ētikas kodeksu, tai ir jāinformē viņa/ viņas augstākas pakāpes amatpersona par pieņemto lēmumu, nosūtot protokola izrakstu. Šāda informācija ir jāņem vērā šāda darbinieka novērtējumā.
73. Attiecībā uz Valsts policiju saskaņā ar 2019. gada 12. decembra iekšējiem rīkojumiem Nr. 6956 un 2018. gada 30.oktobra Nr.6038 visas amatu grupas tiek novērtētas pēc kompetences "Ētika". Ētikas principus un uzvedības normas nosaka Ētikas kodekss un to ievērošana ir obligāta policijas darbiniekiem. Lai uzlaboto iekšējo novērtēšanas sistēmu, tika izstrādātas vadlīnijas par to, kā novērtēt amatpersonas rīcības, un publicēja iekšējā kopā ar dokumentāciju par novērtēšanas procesu (normatīvie dokumenti, Valsts policijas rīkojumi, novērtēšanas formas utt.).
74. GRECO ņem vērā un konstatē, ka Ministru kabineta noteikumi Nr.845 stājās spēkā pirms Novērtēšanas ziņojuma pieņemšanas, kas vērsa uzmanību uz to, ka periodiskas efektivitātes pārbaudes liedz vispārēji pārbaudīt policijas un robezsardzes darbinieku integritāti. Šajos noteikumos integritātes pārbaude nav norādīta kā periodisku efektivitātes pārbažu mērķi, un daži norādītie rādītāji ir neskaidri (piem., paļāvība, ka policijas un robezsardzes darbinieki "nosaka ētiskās vērtības un rīkojas saskaņā ar tām"). Iestādes nesniedza nekādu jaunu informāciju šajā sakarā. Attiecībā uz Valsts robezsardzi

¹⁹ <http://www.profesijupasaulē.lv>

tika atzīmēts, ka tika īstenots mehānisms, lai augstākas pakāpes amatpersonām nodotu Ētikas komisijas lēmumus par ētikas pārkāpumiem. Lai gan tā ir novērtēta tendence, ar to nepietiek, lai pilnībā atrisinātu uzdevumus, ko paredz rekomendācija. Papildus informācijas vākšanai par ētikas pārkāpumiem un disciplināriem pārkāpumiem darbinieka rīcības ētiska aspekta novērtēšana nozīmē periodisku objektīvu un visaptverošu viņa/ viņas ikdienas pienākumu veikuma analīzi, tā attīstību laika gaitā un jebkādas neētiskas uzvedības tieksmes noteikšanu. Šāda atbildība tiek uzlikta vadītājiem un pieprasa novērtēšanas instrumentus, kas joprojām iztrūkst šobrīd. Attiecībā uz Valsts Policiju GRECO ņem vērā divu noteikumu pieņemšanu, kas atkārtoti apstiprina Novērtēšanas ziņojuma atziņas, konkrēti to, ka lai gan kompetence "Ētika" ir obligāta konkrētām amatu grupām, kritēriji un indikatori, ko paredz katra novērtējamā kompetence, netika izstrādāti "Ētikai" (158.punkts). Šāda iemesla dēļ GRECO secina, ka rekomendācija netika ievērota pat daļēji šajā posmā.

75. GRECO secina, ka rekomendācija xiv netika izpildīta.

Rekomendācija xv.

76. *GRECO iesaka i) piešķirt Valsts policijai un Valsts robežsardzei nepieciešamos līdzekļus savu uzdevumu veikšanai; un ii) izstrādāt precīzus, objektīvus un pārskatāmus kritērijus prēmiju piešķiršanai, veicinot konsekventu to piemērošanu un ieviešot adekvātu kontroli un uzraudzību šajā jomā.*
77. Par rekomendācijas (i) daļu iestādes ziņo, ka 2019. gada 7.maijā Ministru kabinets pieņēma rīcības plānu par iecerēto darbību deklarāciju, kā mērķis, inter alia, ir līdz 2022. gadam uzlabot atalgojuma sistēmu iekšlietu sektorā. Šī plāna ietvaros 2019. gada jūnijā Valsts robežsardze kopā ar Iekšlietu ministrijas iestādēm sagatavoja pieteikumu par "Iekšlietu sistēmas iestāžu amatpersonu ar speciālo dienesta pakāpi atalgojuma palielinājumu", nosakot personāla mēneša algas palielinājumu, ko klasificē līdz 6. mēneša algu grupai (tas ir, tiem, kas saņem minimālo mēneša algu no €588 līdz 1 060). Iepriekš minētajām grupām aptuvenā mēneša algas pieauguma kopējā summa ir €4 394 497 gadā. Turklāt Ministru kabineta 2019. gada 17. septembra sēdes protokols Nr.42 nosaka, ka Valsts robežsardze saņems papildu gada finansējumu (€1 333 516) sākot no 2020. gada, kas ļaus palielināt iepriekš minēto amatpersonu kategoriju mēneša algas par aptuveni €45.
78. Attiecībā uz rekomendācijas (ii) daļu 2018. gada 27. jūnijā stājās spēkā Valsts robežsardzes iekšējais noteikums Nr. 19 "Par prēmiju piešķiršanas kārtību". Tas satur nosacījumus, kas nosaka prēmijas piešķiršanas kritērijus darbiniekam. Prēmiju piešķiršanas uzraudzību Valsts robežsardzē notiek vairākos līmeņos. Sākotnēji to veic speciāla komisija, kas sastāv no vairāku struktūru amatpersonām, kas izvērtē, vai augstākas pakāpes amatpersonas ierosinājumi atbilst oficiāliem kritērijiem. Izdevumu iekšējo kontroli īsteno Galvenās pārvaldes Finanšu pārvalde, kas pārrauga finanšu operāciju pienācīgu norisi. Beigās ārējo kontroli veic Valsts kontrole, kas ir atbildīga par valsts iestāžu finanšu līdzekļu ienākumu un izdevumu pārraudzību.
79. Attiecībā uz Valsts policiju iestādes informē, ka tā arī sagatavoja jaunus iekšējos noteikumu par papildu izmaksām un prēmijām, kas nosaka šādu maksājumu sadales regulējumu. Projektu iesniedza Iekšlietu ministrijā 2019. gada 16.maijā un ir uzsākts saskaņošanas process.

80. Turklāt 2019. gada 27. decembrī Iekšlietu ministrija pieņēma jaunas vadlīnijas par prēmiju piešķiršanu amatpersonām ar speciālo dienesta pakāpi, kas paredz viendabīgu pieeju, balstoties uz personīgo rezultātu individuālu novērtējumu.
81. Iestāžu pēdējā rakstiskā iesniegumā tās piebilst, ka, ņemot vērā, ka Valsts kanceleja izstrādāja jaunu Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma projektu, paredzot papildu maksājumu un prēmiju visām valsts amatpersonām izmaiņas, un to, ka ministriju saskaņošanas procesā tika saņemti daži būtiski iebildumi par tā saturu, tika nolemts izbeigt iekšējo noteikumu izstrādes procesu par šo priekšmetu. Šobrīd iepriekš minētās Iekšlietu ministrijas vadlīnijas ir visu lēmumu pamats saistībā ar prēmijām Valsts policijā.
82. Attiecībā uz rekomendācijas (i) daļu GRECO ņem vērā nodomu un dažus konkrētus soļus, kas tika veikti, lai stiprinātu Valsts robežsardzes finansēšanu un palielinātu tās darbinieku ar speciālo dienesta pakāpi algas. Lai gan nav iesniegta konkrēta informācijas par Valsts policiju, GRECO saprot, ka ziņotie lēmumi arī uz to attiecas. Turklāt pēdējā rakstiskajā iesniegumā iestādes norāda, ja abām aģentūrām tika sniegts būtisks papildu finansējums. GRECO novērtē šādu pozitīvu tendenci un jo sevišķi ir gandarīti, ka, šķiet, vairāk resursu tiks novirzīti attiecīgām atalgojumu sistēmām. Tas izmanto iespēju norādīt, ka skaidri redzamās mazās algas, jo sevišķi Valsts policijā, bija galvenais kritikas objekts Novērtēšanas ziņojumā (sal. 167.punktu). Ņemot vērā iepriekš minēto un atzīstot, ka rīcība bija un ir pareizā virzienā, GRECO secina, ka šī rekomendācija daļa tika izpildīta apmierinoši.
83. Attiecībā uz rekomendācijas (ii) daļu GRECO ņem vērā noteikumu un kārtības prēmiju sadalei un kontrolei pārskatīšanu, ko veica Iekšlietu ministrija un Valsts robežsardze. Lai papildinātu šo novērtēto tendenci, ir nepieciešami skaidrojumi par precīziem kritērijiem, ko piemēro dažādos gadījumos, lai noteiktu, vai tie ir objektīvi un pārredzami. Attiecībā uz Valsts policiju GRECO ņem vērā, ka iekšējo noteikumu izstrāde tika izbeigta, gaidot jauna Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma projekta pieņemšanu.

GRECO gaida savlaicīgu informāciju par šāda darba pabeigšanu un tā ietekmi ne tikai uz Valsts policijas, bet arī uz Valsts robežsardzes attiecīgiem noteikumiem. Tas secina, ka šī rekomendācijas daļa tika izpildīta daļēji.

84. GRECO secina, ka rekomendācija xv tika daļēji izpildīta.

Rekomendācija xvi.

85. *GRECO rekomendēja pieņemt un ieviest ziņotāju aizsardzības pasākumus Valsts policijā un Valsts robežsardzē un esošajās un turpmākajās policijas un robežsardzes darbinieku apmācību programmās par integritāti, interešu konfliktiem un korupcijas novēršanu integrēt modeļus, kas aizsargā ziņotājus.*
86. Iestādes ziņo, ka Trauksmes celšanas likums stājās spēkā 2019. gada 1.maijā. Tā mērķis ir veicināt trauksmes celšanu sabiedrības interesēs un nodrošināt trauksmes celšanas mehānismu izveidi un darbību, kā arī trauksmes cēlēju pienācīgu aizsardzību. Likums, inter alia, regulē trauksmes cēlēja identitāti, aizsardzību pret nelabvēlīgo ietekmi, kas radusies trauksmes celšanas dēļ, un valsts iestādei uzliek pienākumu izveidot iekšējo trauksmes celšanas sistēmu. Par saistošu ētikas vai profesionālo normu pārkāpumu arī var celt trauksmi.

87. Saskaņā ar iepriekš minēto likumu iekšējā trauksmes celšanas sistēma tika izveidota Valsts robežsardzē atbilstoši 2019. gada 30.aprīļa rīkojumam Nr.663. Tā paredz kontaktpersonas iecelšanu, kas ir atbildīga par dažādu aizsardzību pasākumu ieviešanu un regulē trauksmes cēlēju personas datu anonimizācijas kārtību, kā arī saistīto dokumentu apriti. Kontaktpersonas tika ieceltas un to vārdi ir pieejami valdības trauksmes celšanas mājas lapā(<https://www.trauksmescelejs.lv/kur-celt-trauksmi>), kā arī Iekšlietu ministrijas mājas lapā(<https://www.iem.gov.lv/lv/kontaktpersonas-trauksmes-celsanas-jautajumos>). Aizsardzība Ētikas kodeksa pārkāpumu ziņošanas gadījumā arī ir paredzēta. Saskaņā ar 2019. gada 25. oktobra rīkojumu Nr.1752 "Par iekšējās kontroles sistēmu korupcijas un interešu konflikta riska novēršanai" apmācību programmas par korupcijas un interešu konflikta problēmu novēršanu tiks rīkota reizi trijos gados un, cita starpā, pārbaudīt trauksmes cēlēja aizsardzības pasākumus.
88. Saskaņā ar Trauksmes celšanas likumu Valsts policija ir viena no kompetentajām iestādēm, kas saņem iedzīvotāju trauksmes cēlēju ziņojumu, kā arī izveido iekšējo trauksmes celšanas sistēmu. Šobrīd tiek izskatīta iespēja apvienot noteikumus, kas attiecas uz šiem diviem trauksmes celšanas aspektiem, vienā dokumentā. Praksē Valsts policijas kontaktpersonas tika ieceltas un viņu vārdi tika publicēti iepriekš minētajās mājas lapās. Valsts policija ir viena no iestādēm, kas saņēma vairumu trauksmes cēlēju ziņojumu 2019. gadā. Valsts policija izstrādāja arī plašu apmācību programmu "Korupcijas novēršana", kas ietver vairākas tēmas un satur būtisku ētisku aspektu (piem., "Iespējamo ētikas un interešu konfliktu, kā arī likuma pārkāpumu atklāšanas"). 2019. gada oktobrī šajā programmā tika pievienota informācija par Trauksmes celšanas likumu, kas ietver iekšējo un ārējo trauksmes celšanu.
89. GRECO ir gandarīti redzēt, ka tika īstenoti vairāki pasākumi, lai pildītu rekomendāciju. Tas novērtē Trauksmes celšanas likuma pieņemšanu, kā arī iekšējās trauksmes celšanas sistēmas izveidi Valsts robežsardzē. Vēl viens pozitīvs solis ir trauksmes cēlēju aizsardzības moduļu integrācija korupcijas novēršanas un interešu konfliktu apmācību programmās, ko īsteno gan Valsts robežsardze, gan Valsts policija. GRECO aicina iestādes veikt reformu un savlaicīgi ziņot par trauksmes cēlēja aizsardzības sistēmas izveidi un noteikumiem Valsts policijā un/vai trauksmes cēlēja aizsardzības pasākumu īstenošanu abās aģentūrās.
90. GRECO secina, ka rekomendācija xvi tika daļēji izpildīta.

Rekomendācija xvii.

91. *Tādēļ GRECO iesaka izvērtēt, vai ir nepieciešams saglabāt Valsts robežsardzes kompetenci uzsākt krimināllietas pret saviem darbiniekiem.*
92. Iestādes ziņo, ka, lai īstenotu šo rekomendāciju, Iekšlietu ministrija sagatavoja likuma projektu "Par grozījumiem Kriminālprocesa likuma", ko izsludināja valsts sekretāru sēdē 2018. gada 20.decembrī. Pēc tam projektu izskatīta iestāžu darba grupa, kas sastāvēja no nozaru ministriju pārstāvjiem, likumdošanas un tiesu nozaru²⁰. Tā rezultātā tika secināts, ka Iekšlietu ministrija bija kompetenta lemt šo jautājumu. Tikšanās laikā starp ministriju, Iekšējās drošības biroju un Valsts robežsardzi tika atzīts, ka tiek saglabātas Valsts robežsardzes tiesības izmeklēt nevardarbīgus noziedzīgus nodarījumus, ko izdarīja

²⁰ Projekts tika saskaņots ar Tieslietu ministriju, Finanšu ministriju, Aizsardzības ministriju, Ārlietu ministriju,

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju, Ģenerālprokuratūru, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienību utt.

robežsargi. Ņemot vērā iepriekš minēto, Iekšlietu ministrija atsauca projektu 2019. gada 21.februārī. Iestādes norāda, ka lieta tika izskatīta saskaņā ar spēkā esošo kārtību.

93. GRECO ņem vērā informāciju, norādot, ka iestādes ņēma vērā šo rekomendāciju (ieskaitot iestāžu darba grupā), tomēr noraidīja šādu iespējamu reformu. Tas nozēlo, ka tā rezultātā nav notikušas tiesību aktu izmaiņas. Tas arī norāda, ka iestāžu argumentācija skar veikto pasākumu formālo daļu, ne to būtību. Tomēr jautājums tika pienācīgi izskatīts saskaņā ar pieprasīto.
94. GRECO secina, ka rekomendācija xvii ir izpildīta apmierinošā veidā.

III SECINĀJUMI

95. **Ņemot vērā iepriekš minēto, GRECO secina, ka Latvija ir apmierinoši veikusi vai apmierinošā veidā izpildījusi četras rekomendācijas no septiņpadsmit, kas ir minētas Piektās novērtēšanas kārtas atbilstības ziņojumā.** Desmit rekomendācijas no atlikušajām rekomendācijām tika izpildītas daļēji, un trīs rekomendācijas netika izpildītas.
96. Sīkāk rekomendācija i un ii tika īstenotas apmierinoši, rekomendācijas xiii un xvii tika izpildītas apmierinoši, rekomendācijas iii, iv, v, vii, ix, x, xi, xii, xv un xvi tika daļēji īstenotas, un rekomendācijas vi, viii un xiv netika īstenotas.
97. Kopumā tika uzsāktas plaša mēroga reformas, atsaucoties uz GRECO rekomendācijām, ar daudzām ierosinātām daudzsološām iniciatīvām. Attiecībā uz PTEFintegritātes risku, ar ko saskaras politiskās amatpersonas pārvaldē, analīze tika veikta pirmo reizi. Tika sagatavoti Likuma par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā grozījumi. Tie politiskām amatpersonām uzliktu pienākumu saņemt rakstisku atļauju no augstāka līmeņa amatpersonas otra amata ieņemšanai, un paredzētu pārskatīto aktīvu deklarāciju publicēšanu, kad tika veikti labojumi. Sadarbības starp politiskiem pārstāvjiem un profesionāliem darbiniekiem vadlīnijas tika pieņemtas ar norādījumiem profesionāliem darbiniekiem par to, kā pārbaudīt, ja rodas šaubas, vai politiskie pārstāvji ir tiesīgi izdot rīkojumus, ko tie izdod, un kā rīkoties, ja ir aizdomas par prettiesisku ietekmi. Štata un ārštata padomnieku vārdi un atbildības jomas šobrīd tiek sistemātiski publicēti tiešsaistē un tiek skaidrāk nodalīti padomnieki, kas saņem atalgojumu, no padomniekiem, kas nesaņem atalgojumu. Lai nodrošinātu ātru un efektīvu kriminālprocesu saistībā ar PTEF, četras tiesībsardzības iestādes tiek pārbaudītas, lai, inter alia, noteiktu un novērstu jurisdikcijas pārklāšanos. Toties regulatīvai pārbaudei nav tādu būtisku korupcijas apkarošanas aspektu kā PTEF interešu konfliktu ad hoc atklāšana, sistemātiska, padziļināta un neatkarīga PTEF aktīvu deklarāciju pārbaude saskaņā ar likumu, sistēmas izveide, lai pārvaldītu interešu konfliktus attiecībā uzatalgotiem un neatalgotiem padomniekiem, un nodrošināšana, lai visu dalībnieku Ministru kabineta un to komiteju sēdēs un valsts sekretāru sēdēs vārdi būtu publiski pieejami tiešsaistē.
98. Attiecībā uz LEA gan Valsts robežsardze, gan Valsts policija izstrādāja nosacījumu par vakanto amata vietu publisku izsludināšanu, pēc Trauksmes celšanas likuma pieņemšanas integrējot trauksmes cēlēja aizsardzības modulus to attiecībās korupcijas apkarošanas un interešu konfliktu apmācību programmās, un sagatavoja ierosinājumu savu darbību labākai finansēšanai nākotnē. Turklāt abas aģentūras pieņēma jaunus ētikas kodeksus un jaunus ētikas komisijas noteikumus, kas paredz īstenošanas mehāniskus un uzlabotas vadlīnijas, kā arī apmācības ētikas jautājumos. Turklāt Valsts robežsardze arī pārskatīja

prēmiju sadales un kontroles noteikumus un kārtību, veica dažus uzlabojumus gada efektivitātes pārbaudēs, izveidoja iekšējo trauksmes celšanas sistēmu un pienācīgi izvērtēja, vai ir jā saglabā tās kompetence ierosināt kriminālprocesu attiecībā uz tās darbiniekiem.

99. Ņemot vērā iepriekš minēto, GRECO atzīmē, ka ir nepieciešams turpmāks progress, lai demonstrētu pieņemamu atbilstības rekomendācijām līmeni nākamo 18 mēnešu laikā. Saskaņā ar tā Reglamenta atkārtoti pārskatītā 31.noteikuma 8.2. punktu GRECO aicina Latvijas delegācijas vadītāju iesniegt papildu informāciju par rekomendāciju iii-xii un xiv-xvi izpildi līdz 2022. gada 30.aprīlim.
100. Visbeidzot, GRECO aicina Latvijas varas iestādes pēc iespējas ātrāk atļaut šī ziņojuma publicēšanu, tulkot to valsts valodā un nodrošināt, ka tulkojums ir pieejams sabiedrībai.